CZU: 332.14(478):339.923:061.1UE https://doi.org/10.59295/dnwe2025.13

ALIGNING REGIONAL DEVELOPMENT PROCESSES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA WITH EUROPEAN UNION STANDARDS AND PRACTICES: PERSPECTIVES AND CHALLENGES

Elena BĂDĂRĂU
Moldova State University, 60 Alexe Mateevici, Chisinau, Republic of Moldova
elena.badarau@usm.md
ORCID iD: 0009-0009-5635-0986

Liudmila LIPCOVA
Bratislava University of Economics, Slovak Republic
ludmila.lipkova@euba.sk
ORCID iD: 0000-0002-0939-411X

Purpose of the article: *The article aims to analyze the prospects for aligning regional development processes in the Republic of Moldova with the standards and practices of the European Union, emphasizing their economic, institutional, and social implications. The main objective is to highlight both the opportunities arising from the approximation to the European model and the challenges inherent in this process of convergence.*

Methodology: *The research is based on a comparative analysis of European and national strategic documents, recent statistical studies provided by the National Bureau of Statistics and Eurostat, as well as qualitative methods for interpreting public policies. The study applies SWOT analysis and benchmarking techniques to assess the degree of compatibility between Moldovan regional policies and the European cohesion framework.*

Conclusions: *The findings indicate that the Republic of Moldova has a significant potential for convergence with European Union practices, although progress remains uneven across regions. The main challenges include institutional fragmentation, underdeveloped infrastructure, and pronounced territorial disparities. At the same time, alignment with EU standards creates opportunities for attracting investment, developing SMEs, and strengthening social cohesion.*

Originality: *The paper contributes to the specialized literature through an integrated approach to aligning regional development processes within the broader context of Moldova's European path. Its originality lies in correlating economic indicators, institutional frameworks, and European cohesion practices, while emphasizing national specificities and lessons learned from the experience of other candidate states.*

Keywords: *regional development, European integration, convergence, economic policy, EU practices, regional disparities.*

JEL Classifications: *R58, O18, F15*

INTRODUCTION

Fondurile europene și internaționale sunt o sursă importantă de finanțare pentru dezvoltarea regională în Republica Moldova. Acestea sunt accesate prin programe, precum Instrumentul European de Vecinătate (IEV) și alte inițiative ale UE, pentru care Republica Moldova folosește un sistem de selecție competitivă pentru finanțarea proiectelor, asigurând că resursele sunt direcționate către proiectele care au un impact maxim asupra dezvoltării.

Pentru ca finanţarea să fie dirijată către regiuni şi oraşe, beneficiarii potenţiali trebuie să îndeplinească condiţiile prealabile menite să garanteze că toate investiţiile UE sunt clar direcţionate şi eficiente. Acestea prevăd: dezvoltarea unor strategii inteligente de specializare, regiunile ar trebui să se specializeze în sectoarele care le oferă cel mai mare potenţial de creştere şi competitivitate şi să promoveze parteneriate între universităţi, institute de cercetare, întreprinderi şi administraţii publice, cu scopul de a elabora produse şi servicii inovatoare, strategii de reducere a şomajului în rândul tinerilor şi de promovare a nediscriminării, conformarea la normele de mediu, reforme favorabile întreprinderilor, măsuri de îmbunătăţire a sistemelor de achiziţii publice. Strategiile trebuie, de asemenea, să fie în concordanţă cu „programele naţionale de reformă" convenite în cadrul semestrului european, sistemului UE de gestionare economică colectivă.

Pentru implementarea politicii de dezvoltare regională în Republica Moldova sunt folosite toate resursele financiare disponibile, prevăzute de lege. Conform prevederilor legislației în vigoare, anual, programele și proiectele definite ca prioritate, introduse în DUP și aprobate de CNCDR sunt înaintate la finațare prin principalul instument- FNDRL, conform prevederilor din Legea 27/2022 privind FNDRL și Hotărârea Guvernului nr. 152/2022 cu privire la aprobarea Regulamentului privind gestionarea mijloacelor financiare ale FNDRL.(Guvernul Republicii Moldova, 2022) Volumul fondului se aprobă prin legea anuală a bugetului de stat. Consituând doar 1% anual din bugetul se stat, se observă o atitudine riguroasă asupra mijloacelor financiare din acest fond, multe priecte stau în așteptare să fie implementate din alte surse. Având ca bază noul concept (Paradigmă) al politicii de dezvoltare regională, domeniile de intervenție au fost organizate în Programe de Finanțare. In fiecare Program sunt stabilite atât apeluri competitive cît și apeluri de pe listă pentru selecatarea proeictelor regionale.

Fondul Național de Dezvoltare regională este mijlocul principal de finanţare a obiectivelor de dezvoltare regională, așa cum se evidențiază în SND. FNDR este o linie de buget sub responsabilitatea MIDR și se formează din alocațiile anuale de la bugetul de stat , precum și din alte surse atât din sectorul public cât și cel privat la nivel local, regional, național, internațional sau mijloace oferite prin programele de asistență externă. Modul de formare și utilizarea mijloacelor acestui Fond este în conformitate cu regulamenul aprobat de Guvern. Toate operațiunile de execuatare a proiectelor investiționale și resursele Fondului sunt transmise direct întru susținerea ADR. Acestea, la rîndul său, își includ o plată pentu realizarea proiectelor și programelor finanțate prin FNDR care nu va depăși 5 % din costul proiectelor implementate. Iarăși, această mărime a costurilor este minimală. (Guvernul Republicii Moldova, 2022)

Subsidiar, în afară de FNDR, mijloacele finaciare se pot obține din alte surse financiare atrase din sectorul public și privat la nivel local, regional, național și internațional, inclusiv prin programele de asistență ale donatorilor ; diverse contribuții benevole ale organizațiilor private, de la persoanele fizice și juridice sau din partea organizațiilor neguvernamentale din țară și externe.

Alocările bugetare anuale din FEDR sunt orientate spre domeniile :

- creșterea competitivității și ocupării forței de muncă în regiunile de dezvoltare
- dezvoltarea urbană, revitalizarea economică și socială a orașelor
- îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare regionale

Iar în cadrul programelor de dezvoltare locală alocările se concentrează spre:

- îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare locale
- construcția și renovarea infrastructurii sociale
- cofinanțarea proiectelor implementate din sursele de asistență externă

Procesul de finanțare se inițiază cu pregătirea bugetului anual, în care se indentifică prioritățile și inițierea procesului de anunțare a ,,solicitărilor propunerilor de proiecte”. În cadrul acestui proces solicitanții interesanți pot înainta propunerile de proiect, cu condiția eligibiliății. În cazul în care există dificultăți de structurare și elaborare a proiectelor, ADR intervine cu asistență tehnică. Informațiile privind alocării și valorificării resurselor finaciare din FNDR sunt prezentate în figura 1.

Conform datelor în perioada anilor 2022-2024 au fost alocate mijloace financiare considerabil de mult. Doar pentru anul 2023 alocarea a tins suma de 1.534 miliarde lei, dintre care 1,420 milioane lei, prin Legea nr. 295/2023, iar prin HG nr.1020/2023 s-a adăugat acele 114 milionane lei. Concomitent au crescut propunerile de proiect de dezvolatre regională și locală de pe listă și cele competitive. Aceste modificări majore au fost efectuate pentru impelmentarea proiectelor din DUP constituind 45 proiecte de dezvolatre regională și 496 proiecte de dezvolatre locală. Suma proiectelor atinge 3,1 miliadre de lei.

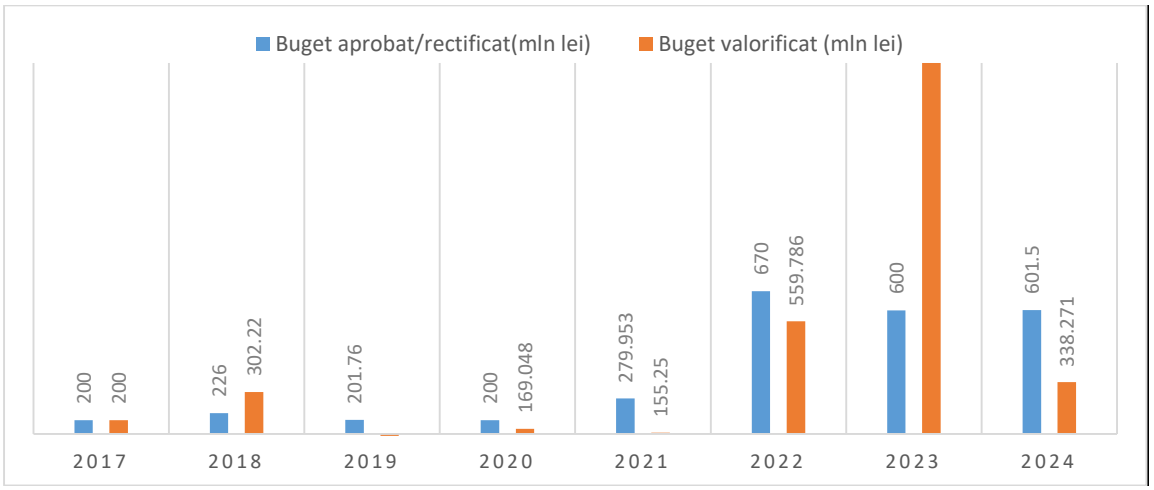

Figura 1: Alocarea resurselor financiare din FNDR în prioada 2017-2024 (mln. Lei).
Sursa: *elaborată de autor (Guvernul Republicii Moldova, 2022).*

Conform alocărilor se constată că regiunea de dezvoltare Centru a beneficiat de cele mai multe surse financiare, comparativ cu regiunea UTA Găgăuzia. Aceasta se datorează implementării proiectelor revitalizării urbane și dezvoltării infrastructurii fizice.

În urma acestor programe și domenii de intervenție se iau măsurile concrete. În coformitate cu Planului anual de finanțare a programelor și proiectelor de dezvoltare regională din mijloacele financiare ale FNDRL pentru anul 2023, mijloacele financiare au fost valorificate în proprorție de 99 la sută din total.

O etapă esențială care apreciază evoluția activităților proiectelor este M&E a progresului. Fiecare proiect de dezvoltare regională este supus monitorizării și evaluării pentru a asigura implementarea corectă și atingerea obiectivelor stabilite. ADR-urile, împreună cu CNCDR, realizează evaluări periodice și ajustări ale proiectelor, în funcție de rezultatele obținute și de eventualele dificultăți întâmpinate. Procesul de evaluare include atât măsurarea rezultatelor imediate, cât și a impactului pe termen lung al proiectelor asupra dezvoltării economice și sociale a regiunilor.

De asemenea, FEDR sprijină Dezvoltarea urbană durabilă, care în perioada 2021-2027 aisgură cel puțin 8% din resursele FEDR la nivel național din cadrul obiectivului „Investiții pentru ocuparea forșei de muncă și creștere economică". Aceste alocații sunt destinate dezvoltării urbane sustenabile și creării Inițiativei urbane europene, ceea ce le permite zonelor urbane să-si experimenteze soluții inovatoare pentru provocările urbane. Se accentuează o atenție către sprijinirea zonelor defavorizate, în special pentru cele rurale, cît și cooperarea transfrontalieră în sprijinul soluțiilor inovatoare. (Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, 2023)

Dintre acei 392 de miliarde euro pentru politica de coeziune, aproximativ 226 de miliarde euro sunt alocat FEDR care la rândul ei repartizează 9 miliarde euro pentru cooperarea teritorială europeană (CTE) și 1,9 miliadre euro sunt sub formă de alocații speciale, pentru regiunile ultraperiferice și cele cu o densitate redusă a populației. Regiunile cele mai puțin dezvoltate cunt beneficiarii a confinanțării de pînă la 85% din costurile proiectelor, ulterior regiunile de tranziție de până la 60%, iar cele mai dezvolate respectiv 50%. (Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, 2023)

Dezvoltarea regională a Republicii Moldova este un proces complex și dinamic, influențat de o serie de factori interni și externi. Intențiile ei sunt prevazute încă din primele documente oficiale semnate, inclusiv SDR-le. La nivel regional, inițierea celui de al patrulea ciclu de programare strategică presupune un avînt colosal spre alinierea standardelor europene bazându-se spre nouă abordare mai integrată și unică de palnificare, coordonare, și evaluare a investițiilor direcționale spe dezvoltarea regiunilor. Fiind poziționată ca document umbrelă de politică publică pentru planificarea strategică a dezvoltării regionale, promovarea ei va putea realiza 4 din cele 10 obiective strategice ale SND „Moldova 2030". Respectiv, se pune accent pe creșterea competivității fiecărei regiuni, prin

stitmularea specializării inteligente, prin folosirea eficientă a resurselor endogene. Implementarea ei va avea ca bază finanțări din alte surse disponibile prin alte fonduri sectoriale (FEN, FNDAMR, FR, FEE), acordurile de parteneriate cu oportunități de finanțări mobilizate externe, în afară din FNDR.

Un aspect important care se tot discută în ultima perioada la nivel de UE este dezvoltarea rurală. Dezvoltarea rurală este o prioritate a politicii de coeziune UE, pentru care sînt disponibile fonduri europene pentru sprijinirea reformelor rurale, precum Instrumentul european : Programul ENPARD (Programul European pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală) poate finanța proiecte în agricultură și dezvoltare rurală. Pactul Verde European la fel promovează agricultura ecologică și sustenabilă, încurajând transformarea zonelor rurale. Multe state s-au aliniat acestor obiective promovând această politică.

În ceea ce privește Republica Moldova, încă nu s-a luat nici o atitudine clară, însă dezvoltarea regională rurală poate și ar trebui să fie o reformă prioritară. Conform ultimului raport de progres al SNDR se atestă pronunțat discepanțele inter-regionale și decalajul mare de devoltare între mediu urbn și rural. Acestea fiind declanșate de focusarea disproporționată a ativitățiii economice și a personalului calificat în regiunea mun. Chișinău, de dezvolatrea neuniformă a regiunilor, de ponderea a sectorului agricol ăn zonele rurale, lipsa activităților subsidiare în alte sectoare economice în cosecința emigrării personalului calificat, precum și blocajul al reformelor. În rezulatat, rata sărăciei de 31,6 în regiuni se situează la niveluri ridicate în comparație cu capiatala. Pentru anul 2023 venitul mediu individual în mediu urban a fost cu 1,4 la sută mai mare decât cel rural. Având în vedere că majoritatea populației trăiește în zone rurale, agricultura joacă un rol semnificativ în economie și există un potențial economic al zonelor rurale. (Agențiile de Dezvoltare Regională (ADR Nord, Centru, Sud), 2023)

Agricultura este unul dintre cele mai importante sectoare economice, reprezentând o parte semnificativă a PIB-ului Moldovei.(Banca Mondială, 2023) Analizând acest indicator pe criteriu regional în conformitate cu datele Băncii Mondiale și a raportului SNDR pentru anii 2022-2028 se indentifică că raportul între regiunile de dezvoltare și municipiu Chișinău este într-un decalaj mare, produsul regional brut/locuitor în mun. Chișinău este de 5 ori mai mare decât în regiuni). Rolul politicii publice este de a elimina dezechilibrele de dezvoltare între zonele urbane și cele rurale, între capitală și celelale regiuni. (Agențiile de Dezvoltare Regională (ADR Nord, Centru, Sud), 2023)

O strategie bine gândită, aliniată cu tendințele europene, poate transforma satele Moldovei în comunități moderne, prospere și sustenabile, contribuind la reducerea decalajelor și la integrarea țării în UE. Acest proces ar putea include o elaborare a unei politici și o planificare strategică care va include elaborarea unor programe, planuri detaliate, care să identifice potențialul local, să stabilească obiective bine gândite și să definească acțiunile necesare pentru atingerea acestor obiective.

Crearea unui cadru instuțional eficient în această direcție va presupune consolidarea ADR-lor și inființarea unei subdiviziuni și inițierea de parteneriate între administrațiile centrale, locale, și mediu privat. Beneficiile unei strategii de dezvoltare rurală vor influiența asupra îmbunătățirii calității vieții pentru locuitorii rurali.

Prin investiții în infrastructură, crearea de locuri de muncă și îmbunătățirea serviciilor publice, se pot reduce diferențele de dezvoltare dintre orașe și sate. Migrația ar putea fi stopată prin crearea de aportunități în mediu rural, și diversificarea economiei rurale și atragera investișiilor. Consolidarea și susținerea agriculturii locale și a producției alimentare de calitate, se poate asigura securitatea alimentară a populației, cît și prin promovarea practicilor agricole sustenabile și a gestionării durabile a resurselor naturale, se poate proteja mediul înconjurător.

Măsurile de intervenție ar putea atinge valorificarea patrimoniului cultural și natural, se poate promova turismul rural și se poate genera venituri suplimentare pentru comunitățile locale. În acest sens s-ar putea include proiecte de dezvolatre rurală strategică prin crearea de clustere agricole pentru a îmbunătăți competitivitatea producătorilor locali, dezvoltarea de rute turistice în zonele rurale pentru a promova turismul rural și meșteșugurile și prelucrarea produselor agricole, investiții în infrastructura de transport pentru a îmbunătăți accesul la piețe și la servicii publice, promovarea inovației și a transferului de tehnologii noi în sectorul agricol și în alte sectoare economice rurale.

Analiza proceselor actuale de dezvoltare regională și orientările strategice europene evidențiază un set de aspecte esențiale care vor defini evoluția teritorială a Republicii Moldova în următorii ani. Aceste direcții constituie atât repere conceptuale, cât și priorități de intervenție pentru alinierea la standardele Uniunii Europene. În baza acestor orientări, pot fi desprinse următoarele concluzii:

Consolidarea coeziunii teritoriale va rămâne un obiectiv prioritar, având în vedere persistența disparităților dintre mediul urban și rural, precum și decalajele semnificative între municipiul Chișinău și restul regiunilor. Reducerea acestor diferențe este indispensabilă pentru dezvoltarea armonioasă a întregii țări.

Specializarea inteligentă reprezintă un vector strategic esențial. Regiunile vor fi încurajate să dezvolte domeniile economice în care dețin avantaje competitive, creând un cadru favorabil pentru inovare, diversificare economică și atragerea investițiilor.

Dezvoltarea urbană durabilă va juca un rol-cheie în modernizarea orașelor și în crearea unor poli de creștere capabili să iradieze dezvoltare către zonele limitrofe. Accesul la fondurile europene va facilita implementarea proiectelor cu impact asupra mobilității urbane, eficienței energetice și regenerării spațiilor publice.

Revitalizarea zonelor rurale devine tot mai urgentă, în contextul creșterii disparităților dintre orașe și sate. Investițiile în infrastructură, agricultură modernă, servicii publice și turism rural pot transforma mediul rural într-un spațiu competitiv și atractiv pentru populație și investitori.

Îmbunătățirea infrastructurii regionale – drumuri, sisteme de apă și canalizare, infrastructura socială – rămâne o condiție fundamentală pentru dezvoltarea economică. Proiectele orientate spre reducerea vulnerabilităților infrastructurale vor avea un impact direct asupra calității vieții în teritorii.

Dezvoltarea capacităților administrative este o premisă critică pentru eficiența politicilor regionale. Fortificarea agențiilor de dezvoltare regională, profesionalizarea personalului și implementarea sistemelor moderne de management și monitorizare vor contribui la utilizarea eficientă a resurselor.

Creșterea rezilienței economice și sociale va deveni un obiectiv transversal. Regiunile trebuie să fie capabile să răspundă mai bine la crize – economice, climatice sau sociale – prin strategii de adaptare, diversificare și inovare.

Integrarea în agenda verde europeană va impulsiona proiecte în domeniul energiei regenerabile, economiei circulare și protecției mediului. Aceste direcții sunt aliniate atât la Pactul Verde European, cât și la obiectivele naționale de sustenabilitate.

Promovarea parteneriatelor multilevel – între administrațiile locale, regionale și centrale, mediul privat și societatea civilă – va facilita implementarea unor proiecte complexe și va accelera procesele de dezvoltare.

Creșterea rolului cooperării transfrontaliere și accesul la programele europene vor deschide noi oportunități de investiții, schimb de bune practici și conectare a regiunilor Moldovei la rețele europene de dezvoltare.

REFERINȚE

1. Agențiile de Dezvoltare Regională (ADR Nord, Centru, Sud). (2023). Rapoarte de monitorizare și evaluare a proiectelor regionale. MIDR.
2. Banca Mondială. (2023). Indicatori de dezvoltare regională – Republica Moldova. https://data.worldbank.org/
3. Guvernul Republicii Moldova. (2022). Legea nr. 27 privind Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală. Monitorul Oficial al Republicii Moldova.
4. Guvernul Republicii Moldova. (2022). Hotărârea nr. 152 privind aprobarea Regulamentului de gestionare a mijloacelor FNDRL. Monitorul Oficial al Republicii Moldova.
5. Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. (2023). Rapoartele privind execuția cheltuielilor Fondului Național de Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL). https://midr.gov.md/